

TARIMSAL BÜYÜME VE DIŞ TİCARET ÜZERİNE MAKRO DEĞERLENDİRMELER

Mustafa YAĞCIOĞLU
İzmir Ticaret Borsası Ar-Ge Müdürlüğü

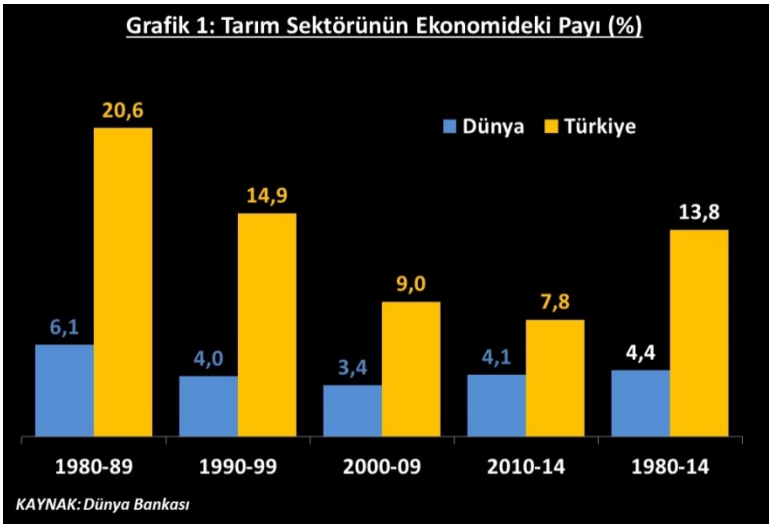
Kasım 2015

TARIMSAL BÜYÜME VE DIŞ TİCARET ÜZERİNE MAKRO DEĞERLENDİRMELER

Tarımın ekonomi için taşıdığı önem hemen her kesim tarafından kabul edilmektedir. Sektör sadece ekonomik boyutu ile değil, sosyal ve kültürel boyutu ile de önemlidir. Hayata geçirilen politikalar tarım sektörünün kendisinin yanısıra başta gıda-içecek sanayi olmak üzere diğer sektörleri ve sosyal-kültürel hayatı da olumlu ve/veya olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, toplam ekonomi içerisindeki büyüklüğü gerilemesine rağmen tarım sektörü geçmişte ve bugün olduğu gibi gelecekte de stratejik bir sektör olarak kabul edilmeye devam edilecektir.

Dünyada ve ülkemizde tarım sektörünün ekonomi içindeki büyüklüğü dönemler itibariyle Grafik 1'de verilmiştir. Buna göre 2010 yılından sonraki dönemde yaşanan gelişmeler dünya ekonomisi için olağan gidişin tersine bir şekilde tarımın ekonomideki payının artması şeklinde olurken, ülkemizde ise sektörün ekonomideki payı gerilemeye devam etmiştir. Dünya ekonomisi açısından bu durumu 2008 yılında yaşanan küresel kriz ve sonraki gelişmeler ile açıklamak mümkündür. Şöyle ki;

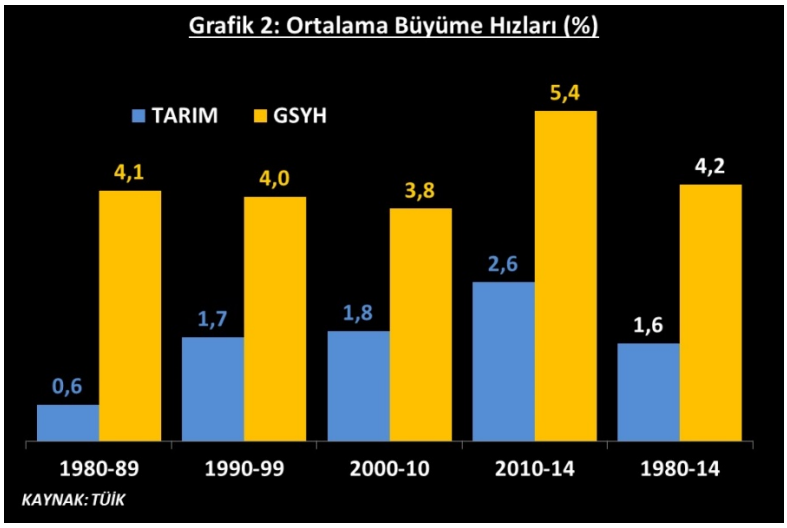
- ✓ 2008 krizi bölgesel bir kriz olarak kalmamış bütün dünyayı etkisi altına almıştır,
- ✓ Üzerinden 6-7 yıl geçmesine rağmen hala dünya krizden tam olarak çıkamamıştır,
- ✓ Beslenme ihtiyacının insanoğlu için zorunlu tüketim maddesi olması nedeniyle tarım sektörü krizden en az etkilenen sektörlerin başında gelmiştir,
- ✓ Tarım ürünleri ve gıda fiyatları tarihinin en yüksek seviyelerine ulaşmış, son dönemde gerilemiş olsa da yüksek seviyesini uzun dönem korumuştur.

Ülkemizde 2010 yılından sonra tarım sektörünün ekonomi içerisindeki payı dünyaya paralel olarak artmamış olmasına rağmen önceki dönemlere göre gerilemesi önemli ölçüde yavaşlamıştır.

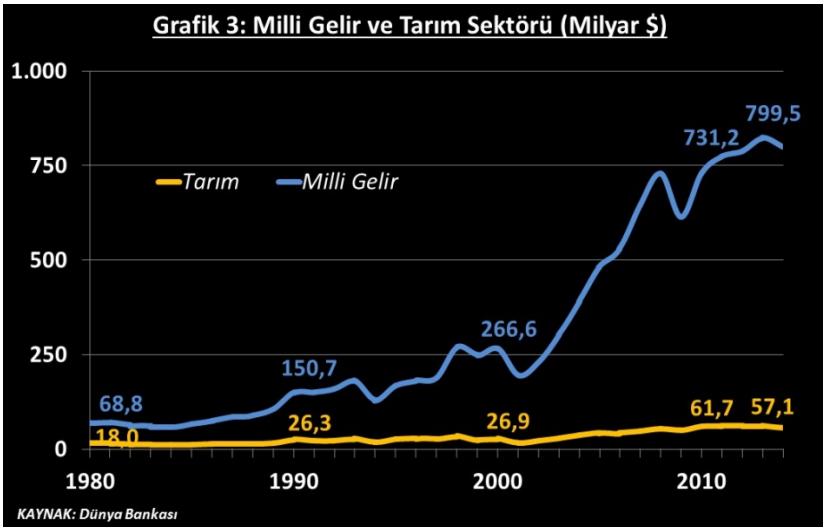
Bütün dünya ülkeleri bir taraftan vatandaşlarının yeterli ve dengeli beslenmesini temin etmek amacıyla tarımsal üretimi arttırmayı hedeflerken diğer taraftan toplum kesimleri arasındaki ekonomik, sosyal ve kültürel dengesizlikleri gidermek için kırsal kalkınmayı sağlamayı hedeflemektedir. Etkinliği tartışmaya açık olsa da önemli miktarda finansal kaynak ülkeler tarafından bu amaca yönelik olarak harcanmaktadır. Örneğin; 162 milyar Euro olan Avrupa Birliği bütçesinin yüzde 38'lik bölümünü oluşturan 61,5 milyar Euro tarım sektörüne harcanmak üzere Avrupa Tarım Garanti Fonu (pazarla ilgili harcamalar ve doğrudan destekler) ve Kırsal Kalkınma Tarım Fonuna ayrılmıştır. Doğal olarak ülkelerin tarım sektörüne aktardığı kaynaklar finansal güçlerine göre değişmektedir. Ülkemizde ise tarım sektörüne aktarılan kaynakların yeterli olup olmadığını söylemek başka bir çalışmanın konusu olsa da aktarılan kaynakların etkin olarak kullanılamadığını söylemek mümkündür.

Uygulanan tarımsal politikaların başarısı kişisel ve politik bakış açısına göre değişebilse de tarım sektöründe potansiyelimizi kullanamadığımız bütün toplum kesimlerinin üzerinde mutabık kaldığı konudur. Bu durumu açıklamak için sıkça kullanılan "Konya kadar bir büyüklüğe sahip olan Hollanda'nın elde ettiği tarım ve gıda ürünleri ihracatının ülkemizin 5-6 misli olduğu" örneği adeta genel bir ifadeye dönüşmüş durumdadır. Ülke olarak tarımsal üretim ve ihracatımız konusunda yapılacak çok iş ve alınacak çok yol olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Ülkemizde 1980-2014 yıllarını kapsayan 35 yıllık dönemde milli gelir yıllık ortalama yüzde 4,2 oranında artarken, tarımsal büyüme sadece yüzde 1,6 artmıştır (Grafik 2). Bu trend insanoğlunun ihtiyaç desenindeki değişimler, teknolojik gelişmeler ve pazarlama politikalarından ki değişimler dikkate alındığında olağan bir gelişim süreci olarak kabul edilebilir. Ancak, tarımsal büyüme oranlarının kendi içerisinde değerlendirildiğinde Türkiye gibi potansiyeli yüksek bir ülke için yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir.

Grafik 3 ise dolar cinsinden tarımsal gelirin gelişimini göstermektedir. Buna göre, 2000-2010 yılları arasında tarımsal gelirimiz 2 kattan fazla artarak önemli bir sıçrama yapmış, 2010 yılından sonra ise bir miktar gerilemiştir. Dolar bazında ifade edilen tarımsal gelir ile büyüme rakamları arasındaki çelişkiyi kur hareketleri ile açıklamak mümkündür.

Tarımsal üretimin milli gelir hesaplamalarından bağımsız olarak ürünlerin üretim miktarları ile değerlendirmek gelişmelerin daha iyi ortaya konulmasına katkı sağlayabilecektir. Tablo 1'de önemli ürünlerin 1991, 2000 ve 2014 yıllarına ait üretim miktarları ile ekim alanları/ağaç sayıları verilmiştir. Öncelikle belirtmek gerekir ki iklim koşulları ile doğrudan bağlantılı olan tarımsal üretim tabloda verilen yıllarda yaşanan olumsuz koşullar nedeniyle bazı genel eğilimi göstermeyebilir. Ancak, ekim alanları, üretim miktarı ve dolayısıyla verim miktarı konusunda belirtilen yıllardaki gelişimi ortaya koymaya yardımcı olacaktır.

Tabloda yer alan verilere göre tütün, buğday, arpa, pamuk, susam, nohut, kuru fasulye, mercimek, şeker pancarı ve bağ alanlarında önemli gerilemeler yaşandığı görülmektedir. Bu ürünlerden bazılarında artan verim miktarına bağlı olarak üretim

gerilemezken bazılarında ise üretim önemli miktarda gerilemiştir. Dane mısır, fındık, çeltik alanları ile zeytin, kayısı, elma, portakal ve mandalina gibi meyve ağaç sayılarında ve dolayısıyla üretim miktarlarında artış yaşanmıştır.

Tablo 1: Önemli Tarım Ürünlerinin Üretim ve Ekim Alanları

Ürün Adı	1991		2000		2014	
	Bin Ton	Bin Dekar / Bin Adet	Bin Ton	Bin Dekar / Bin Adet	Bin Ton	Bin Dekar / Bin Adet
Buğday	20.400	96.300	21.000	94.000	19.000	79.191
Mısır (Dane)	2.180	5.180	2.300	5.550	5.950	6.586
Mısır (Silajlık)	---	---	---	---	18.563	4.016
Arpa	7.800	34.500	8.000	36.290	6.300	27.872
Yonca (Yeşil Ot)	1.675	1.726	1.807	2.508	13.433	6.923
Fiğ (Dane + Ot)	717	2.570	790	2.253	4.291	4.867
Çeltik	200	404	350	580	830	1.109
Kütlü Pamuk	1.512	5.986	2.261	6.542	2.350	4.681
Üzüm	3.600	5.860	3.600	5.350	4.175	4.662
Zeytin (*)	640	87.705	1.800	97.770	1.768	168.997
Patates	4.600	2.004	5.370	2.050	4.175	1.303
Tütün	241	2.817	200	2.366	75	993
Şeker Pancarı	15.474	4.013	18.821	4.100	16.743	2.888
Susam	43	940	24	509	18	264
Nohut	855	8.780	548	6.360	450	3.885
K. Fasulye	214	1.780	230	1.760	215	911
Mercimek	640	7.900	353	4.720	345	2.495
Elma (*)	1.900	39.451	2.400	38.380	2.480	66.133
Portakal (*)	830	11.900	1.070	12.515	1.780	14.995
İncir (*)	314	10.900	240	9.770	300	10.673
Kiraz (*)	150	6.391	230	9.965	446	26.319
Kayısı (*)	276	10.188	530	13.420	270	17.388
Mandalina (*)	390	7.870	560	9.217	1.047	13.322
Domates	6.200	---	8.890	2.084	11.850	1.830
Hıyar	1.010	---	1.825	463	1.846	388
Biber	920	---	699	1.480	789	2.232
Karpuz	3.820	---	3.940	1.247	3.886	955
Fındık(**)	315	265.963	470	292.851	412	355.410
Süt (***)	10.239	---	9.793	---	18.498	---
Kırmızı Et	467	---	491	---	1.008	
Yumurta	7.699.000		11.257.000		17.145.389	---
Büyükbaş H. (Baş)	12.339	---	10.907	---	14.344	
Küçükbaş H. (Baş)	51.196	---	35.693	---	41.485	---
Kümes H. (Baş)	145.010	---	264.450	---	298.029	---

KAYNAK: TÜİK

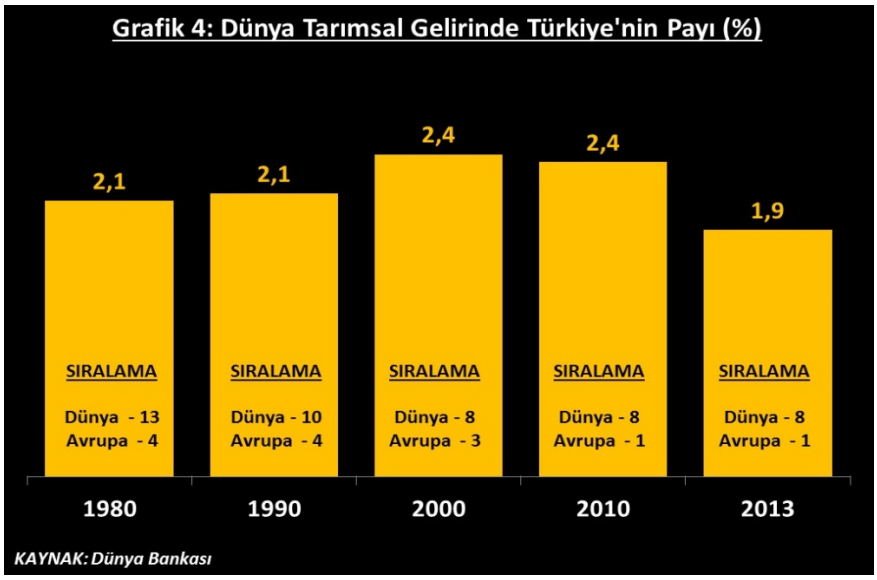
(*) Ağaç Sayısı, (**) Ocak Sayısı, (***) Büyükbaş ve küçükbaş süt üretimi toplamı

2000 yılından sonra destekleme politikalarının da etkisi ile hayvancılık sektöründe yaşanan gelişmeye bağlı olarak silajlık mısır, yonca ve fiğ üretimi önemli boyutlara ulaşmıştır. Büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvanı sayısındaki artış süt, kırmızı et ve yumurta üretimine yansımıştır.

Tablo 1'de verilen ekim alanı ve üretim verileri 2000 yılından sonra ülkemizde tarım sektöründe bazı makro dönüşümlerin yaşandığını ortaya koymaktadır. Bunları ana başlıklar halinde aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

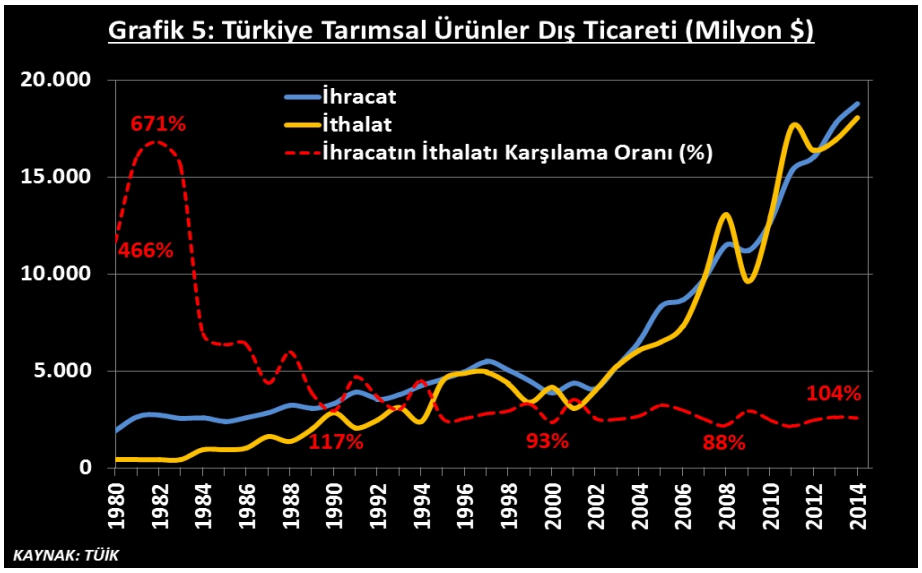
- ✓ Tarımsal üretimde hayvancılığın payı artmış, bu durum silajlık mısır, yonca ve fiğ gibi yem bitkileri ekim alanı ve üretimlerinin artmasına neden olmuştur,
- ✓ Tarla bitkileri ekim alanlarında önemli bir gerileme olmuş, bazı ürünlerin ekim alanlarındaki gerileme verim miktarındaki artış ile telafi edilirken bazılarının üretim miktarı önemli ölçüde gerilemiştir,
- ✓ Bitkisel üretim deseninde başta zeytin, kiraz, elma ve kayısı olmak üzere meyve üretiminin payı artmıştır.

Son dönemde tarımsal üretim konusunda çokça bahsi geçen konulardan biriside dünya sıralamasında nerede olduğumuz konusudur. Öncelikle söylemek gerekir ki, Türkiye verimli toprakları ve uygun iklim koşulları ile her dönemde önemli bir tarım ülkesi olmuştur. Ancak, burada bazı noktalara açıklık getirmekte fayda bulunmaktadır. Grafik 4'de görüldüğü gibi Türkiye dünya tarımsal üretiminden yaklaşık yüzde 2 civarında bir pay almaktadır. 2000 ve 2010 yıllarında yüzde 2,4'de çıkan payımız 2013 yılında yüzde 1,9'a gerilemiştir. Bu gerileme 2013 yılında ülkemizde tarımsal üretimde yaşanan yüzde 2 civarındaki düşüşün ve dünya tarımsal üretimindeki yüzde 6 büyümenin etkisinden kaynaklanmaktadır. Normal şartlarda payımız yüzde 2.5 seviyelerinde devam etmektedir.

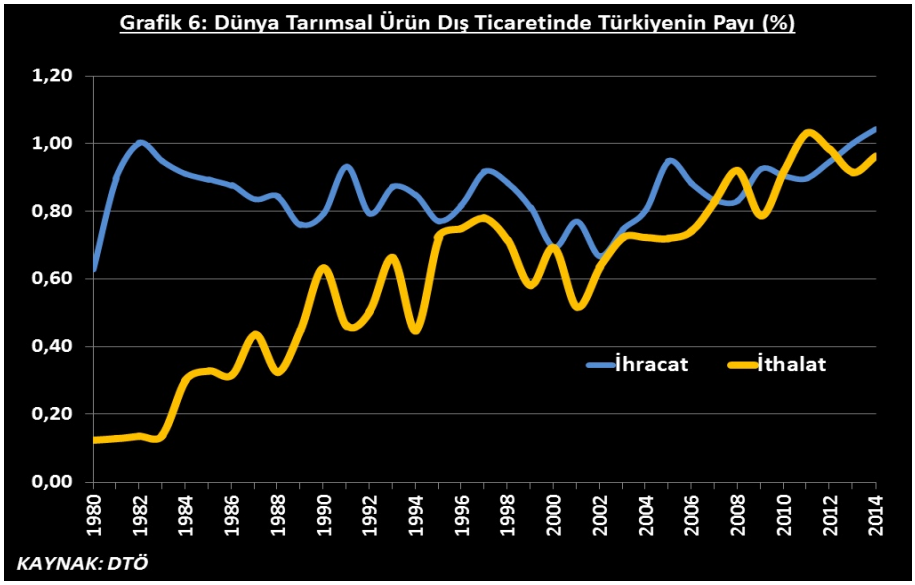
Avrupa'nın en büyük tarımsal üreticisi konumunda olmamız gayet normaldir ve bu durumumuz önümüzdeki yıllarda da devam edecektir. Çünkü, Avrupa'da en fazla tarım alanına sahip ülke durumundayız. İkinci sıradaki Fransa'dan yaklaşık %22 daha fazla tarım alanımız bulunuyor. Dünya ile karşılaştırdığımızda ise tarım alanları bakımından on dördüncü sırada olmamıza rağmen tarımsal gelirde sekizinci sırada olmamızı önemli bir başarı olarak niteleyebiliriz. 2013 yılında bizden daha yüksek tarımsal gelir elde eden ülkeler sırasıyla Çin, Hindistan, ABD, Endonezya, Brezilya, Nijerya ve Rusya. Bu ülkelerin tamamının tarım alanları bizden fazla. Bizden daha fazla tarım alanına sahip olan Avustralya, Kanada, Arjantin, Ukrayna, Meksika ve Kazakistan'ı geride bırakmış durumdayız. Bu ülkeleri geride bırakabilmemizin en önemli nedenlerinin başında çok farklı üretim desenine imkan sağlayan iklim koşullarına sahip olmamız.

Tarımsal üretimimiz açısından büyük bir tehlike oluşturan bir konuya değinmek gerekecektir. Yaklaşık 24 milyon hektar ile dünyanın on dördüncü büyük tarım alanlarına sahibiz. Ancak, çeşitli nedenlerle son on yılda 2.7 milyon hektar tarım alanımızı kaybettik. Kaybettiğimiz bu tarım alanlarının büyüklüğü yaklaşık olarak Ege Bölgesindeki (İzmir, Aydın, Muğla, Manisa, Denizli, Uşak, Kütahya, Afyon) tarım alanları kadar ve tarımsal ihracat konusunda sürekli karşılaştırma yaptığımız Hollanda'da dahil olmak üzere Avrupa'da yer alan 24 ülkenin ekilebilir tarım alanlarından daha fazla bir büyüklüğe sahip.

Grafik 5 ülkemizin son 34 yılındaki dönemde tarımsal ürünler dış ticaretindeki gelişimini göstermektedir. 1980 yılından sonra ihracata yönelik büyüme stratejisinin etkisi ile 2000 yılına kadar kısmi bir artış gösteren tarım ürünleri dış ticareti 2000 yılından sonra daha yüksek bir oranda artmıştır. Dış ticarette ithalatta yaşanan daha yüksek orandaki büyüme 1990'lı yılların ortalarından itibaren ithalatın ihracattan daha yüksek olduğu

yılların yaşanmasına neden olmuştur. Bu gelişmenin bir sonucu olarak 1980-89 döneminde yıllık ortalama yüzde 376 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, 1990-99 döneminde yüzde 131'e, 2000-09 döneminde yüzde 109'a ve 2010-14 döneminde ise yüzde 98'e gerilemiştir. Tarım ürünleri dış ticaretindeki artış ihracat ve ithalat yapılan ülke sayısının da artmasına neden olmuştur. Nitekim, 1980 yılında 76 ülkeye ihracat, 48 ülkeden ithalat yapılırken 2014 yılında ihracat yapılan ülke sayısı 212'ye, ithalat yapılan ülke sayısı 185'e yükselmiştir.

Ülkemizin dünya tarımsal ürünler dış ticaretindeki payı arzu edilen seviyede olmasa da bir artış trendi söz konusudur. Grafik 6'da da görüleceği gibi tarım ürünleri ithalatındaki payımız ihracata göre daha hızlı artmaktadır. 2014 yılı itibariyle dünya ihracat ve ithalatındaki payımız yüzde 1 seviyelerinde bulunmaktadır. Dünyada tarım alanları bakımından 24. sırada, tarımsal üretim açısından 8. sırada olan ülkemizin tarımsal ürün ticaretinde 25. sırada yer alması sorgulanması gereken bir konudur. Dış ticaret hacminin artmasına rağmen ithalatta yaşanan daha yüksek orandaki büyüme, mevcut tarımsal üretim potansiyeli dikkate alındığında elbette bir eleştiri konusu olabilir. Ancak, soruna pozitif yaklaşarak pozitif eleştirileri ve tespitleri ortaya koymak daha faydalı olacaktır.

2014 yılı tarım ürünleri dış ticaretimizdeki en önemli 10 ülke Tablo 2'de verilmiştir. İhracatta 10 ülkenin toplam içerisindeki payı yüzde 57 olmuştur. Irak burada dikkat çekicidir. Tek başına toplam tarım ürünleri ihracatından aldığı pay yüzde 18,4'tür. Bu ülkeye yapılan ihracatta ayçiçekyağı, un, tavuk eti, yumurta, kuru ve yaş meyveler ile bisküvi en önemli kalemlerdir. İthalatta ilk on ülkenin aldığı pay ise yüzde 57,9'dur. En

fazla tarımsal ürün aldığımız Rusya'dan 2014 yılında, başta buğday olmak üzere, mısır, ayçiçek küspesi ve ayçiçekyağı ithal edilmiştir.

Tablo 2: Tarım Ürünleri Dış Ticaretimizde Önemli Ülkeler, 2014 (Milyon $)

Ülkeler	İhracat	% Pay		Ülkeler	İthalat	% Pay
Irak	3.451	18,4		**Rusya**	2.970	16,4
Almanya	1.534	8,2		**ABD**	2.407	13,3
Rusya	1.285	6,9		**Ukrayna**	974	5,4
İtalya	998	5,3		**Brezilya**	824	4,6
ABD	750	4,0		**Endonezya**	795	4,4
Suriye	723	3,9		**Almanya**	705	3,9
Hollanda	599	3,2		**Çin**	494	2,7
İngiltere	497	2,7		**Hindistan**	440	2,4
Fransa	485	2,6		**Hollanda**	429	2,4
S. Arabistan	389	2,1		**Bulgaristan**	425	2,4
İlk 10 Ülke Toplamı	**10.711**	**57,1**		**İlk 10 Ülke Toplamı**	**10.463**	**57,9**
Tarım İhracatı Toplam	**18.747**	**100,0**		**Tarım İthalatı Toplam**	**18.060**	**100,0**

KAYNAK: TÜİK

Tarım ürünleri dış ticaretimiz incelendiğinde dikkat çeken diğer bir konu ihracat ve ithalatın ürün deseni arasındaki farklılıktır. İhracatımızın yüzde 95'i gıda maddelerinden yüzde 5'i tarımsal hammaddelerden oluşurken, ithalatımızın yüzde 66'sı gıda maddesi geri kalan kısmı ise pamuğunda dahil olduğu tarımsal hammadde ürünleridir. Ürün bazında incelendiğinde ise sırasıyla fındık, un, ayçiçek yağı, bisküvi ve türevleri, tütün, kuru üzüm, makarna, sigara, domates ve yumurta en önemli ihraç ürünlerimizdir. İthalattaki önemli ürünler ise sırasıyla pamuk, buğday, ham ayçiçek yağı, soya fasulyesi, palm yağı, ayçiçek tohumu, tütün, soya küspesi, mısırdır. Tarımsal dış ticaretimiz açısından aşağıdaki bazı saptamaları yapmak mümkündür.

Birincisi, 2014 yılında 212 farklı ülkeye ihracat yapılmış olsa da özellikle bazı ürün ya da ürün gruplarındaki ihracatımız belli ülkelerde yoğunlaşmış durumda. Örneğin;

- ✓ 1 milyar 343 milyon dolar ile en yüksek ihracat gelirini elde ettiğimiz fındığın yüzde 61'i sadece üç ülkeye (İtalya, Almanya, Fransa),
- ✓ Yaklaşık 1 milyar dolar değerinde ihracatı yapılan buğday ununun yüzde 62'si sadece iki ülkeye (Irak, Suriye),
- ✓ Aynı şekilde 788 milyon dolar değerinde ihracat yapılan ayçiçek yağının da yüzde 84'ü bu iki ülkeye (Irak, Suriye),
- ✓ 515 milyon dolar ihracatı yapılan tütünün yüzde 62'si sadece üç ülkeye (ABD, Belçika, Endonezya),

- ✓ 426 milyon dolar değerinde ihracatı olan domatesin yüzde 65'i sadece bir ülkeye (Rusya),
- ✓ 402 milyon dolar değerinde ihracatı olan yumurtanın yüzde 81'i sadece bir ülkeye (Irak),
- ✓ 390 milyon dolar değerinde ihracatı olan kümes hayvanı etlerinin 79'u sadece bir ülkeye (Irak) gerçekleştirilmiştir.

Benzer şekilde bazı ürünlerin ithalatında da az sayıda ülkeye yoğunlaşma mevcuttur. Örneğin;

- ✓ 1 milyar 750 milyon dolar ile en yüksek ithalat değerine sahip tarımsal ürün olan pamuğun yüzde 80'ni üç ülkeden (ABD, Türkmenistan, Yunanistan),
- ✓ 1 milyar 332 milyon dolar ithalat değerine sahip buğdayın yüzde 86'sı sadece bir ülkeden (Rusya Federasyonu)
- ✓ 1 milyar 178 milyon dolar ithalat değerine sahip ham Ayçiçek tohumu yağının yüzde 95'i iki ülkeden (Rusya Federasyonu, Ukrayna) gerçekleştirilmektedir.

İhracat ve ithalat için yukarıda sayılan örnekleri daha düşük miktarda ticareti yapılan farklı ürünlerde de görmek mümkündür. Veriler bazı ürünlerin dış ticaretinde özellikle Irak, Suriye, Rusya ve Ukrayna gibi ülkelere yoğunlaşma yaşandığını ortaya koymaktadır. Dört ülkenin siyasi, ekonomik riskleri düşünüldüğünde ihracatımızın sürekliliği açısından önemli risklerin oluştuğunu da söylemek mümkündür.
İkinci önemli konu yüksek miktarda ihracatı yapılan bazı işlenmiş tarımsal ürünlerde hammadde açısından ithalata bağımlı olmamızdır. Örneğin;

- ✓ Yaklaşık 1 milyar 400 milyon dolar değerindeki un ve makarna ihracatımızın sürekliliği için buğdayı,
- ✓ Yaklaşık 1 milyar dolar değerinde ihracatı yapılan bitkisel yağ için ham yağ ya da yağlı tohumu,
- ✓ Yaklaşık 800 milyon dolar değerinde ihracatı yapılan yumurta ve tavuk eti ihracatının sürekliliği için yem hammaddeleri olan soya fasulyesi, vitamin ve mineralleri,
- ✓ Her ne kadar bir sanayi ürünü olsa da ülkemizin en önemli ihracat sektörü olan tekstil-konfeksiyon sanayinin hammaddesi olan pamuğu yaklaşık her yıl 750-900 bin ton seviyelerinde ithal etmemiz gerekmektedir.

Hammadde de dışa bağımlı olmamız temin edilmesinde yaşanabilecek sorunlar nedeniyle bir taraftan tarımsal ihracatımızın sürekliliği için risk oluştururken diğer taraftan özellikle maliyet açısından küresel piyasalarda rekabetimizi olumsuz etkileyecek riskleri ortaya çıkarmaktadır.
Tarım sektöründe önemli bir potansiyele sahip olan ülkemizin doğal olarak tarım ve gıda ürünleri ihracatında da en azından bu potansiyeli ile uyumlu bir etkinliğinin olması gerekir. Ancak, yukarıda verilen bilgiler ülkemizin maalesef bu etkinliğe sahip

olamadığını ortaya koymaktadır. Tablo 3'de tarımsal üretim, ihracat ve ithalat açısından önemli ülkelerin yer aldığı bir karşılaştırma verilmiştir. Tabloya göre aşağıdaki tespitleri yapmak mümkündür.

- ✓ Hollanda ve Belçika tarımsal üretim miktarları çok düşük olmasına rağmen gıda ve içecek sanayilerinin gücü ile tarımsal dış ticaret açısından kazançlı olan ülkelerdir.
- ✓ Brezilya, ABD, Hindistan ve Endonezya tarımsal üretimleri ve nüfusları yüksek olan ve aynı zamanda tarımsal ürünler dış ticaretinde artıda olan ülkelerdir.
- ✓ Kanada, Fransa ve İspanya tabloda yer alan ülkeler arasında ortalama bir tarımsal hasılaları olmasına rağmen tarımsal ürünler dış ticaretinde artıda olan ülkelerdir.
- ✓ Çin, Rusya, İtalya ve Japonya tarımsal hasılaları yüksek olmasına rağmen tarımsal ürünler net dış ticareti negatif olan ülkelerdir.
- ✓ Ortalama bir tarım hasılasın sahip olan Almanya ve İngiltere ise tarımsal ürünler net dış ticareti negatif olan ülkelerdir.

Tablo 3: Dünya Tarım Piyasalarının Görünümü (2013)

Ülkeler	Tarımsal İhracat		Tarımsal İthalat		Tarım Hasıla		Nüfus	
	Milyar $	% Pay	Milyar $	% Pay	Milyar $	% Pay	Milyon Kişi	% Pay
ABD	176	10,1	146	7,9	227	6,9	320	4,2
Hollanda	111	6,4	76	4,1	15	0,5	17	0,2
Almanya	99	5,7	117	6,3	29	0,9	83	1,1
Brezilya	91	5,2	14	0,8	109	3,3	200	2,6
Fransa	83	4,8	70	3,8	43	1,3	66	0,9
Çin	70	4,0	165	9,0	919	28,2	1.386	18,2
Kanada	66	3,8	39	2,1	28	0,9	35	0,5
İspanya	53	3,0	42	2,3	35	1,1	47	0,6
Belçika	50	2,9	45	2,5	4	0,1	11	0,1
İtalya	46	2,7	62	3,3	45	1,4	61	0,8
Hindistan	45	2,6	24	1,3	325	10,0	1.252	16,4
Endonezya	43	2,5	22	1,2	125	3,8	250	3,3
İngiltere	34	2,0	72	3,9	16	0,5	63	0,8
Rusya	28	1,6	45	2,4	71	2,2	143	1,9
Türkiye	*17*	*1,0*	*17*	*0,9*	*61*	*1,9*	*75*	*1,0*
Japonya	11	0,6	86	4,7	58	1,8	127	1,7
Diğer	715	41,1	889	48,2	1.279	39,2	3.478	45,7
DÜNYA	**1.737**	**100,0**	**1.845**	**100,0**	**3.263**	**100,0**	**7.614**	**100,0**

KAYNAK: Dünya Ticaret Örgütü, Birleşmiş Milletler

Türkiye, tabloda yer alan 16 ülke arasında kişi başına tarımsal hasılası en yüksek ikinci ülke olmasına rağmen tarımsal ürünler dış ticaret hacmi açısından (34 Milyar $) sonuncu ülke durumundadır. Bize en yakın ülke olan Endonezya'nın ticaret hacmi yaklaşık 2 katımız durumundadır. Buradan çıkacak sonuç tarımsal hasılaya katma değer yaratacak mamul ürün haline getirmede yetersiz olduğumuzdur. Bu sorunu çözebilmek için, verimli, kaliteli tarımsal üretime ve tarım ürünleri işleyen gıda sanayinin ve ihracatçı firmaların katma değerli ürünler geliştirmesine imkan sağlayacak uzun dönemli yeni bir tarım ve gıda politikasını oluşturmak gerekmektedir. Kısmen gelişmeler olsa da bu konuda da alınacak çok yol yapılacak çok iş bulunmaktadır.